

महाराष्ट्र शासन
कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: क्र.जआसू-२०११/प्र.क्र.२८४/१७-अ

हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा रोड
मंत्रालय विस्तार, मुंबई-४०००३२
तारीख: १८ जुलै, २०१३

प्रस्तावना :-

पिकांच्या अधिक उत्पादनासाठी आणि उत्पादित शेतमालाची गुणवत्ता सुधारणेसाठी प्रमुख अन्नद्रव्यासोबत सुक्ष्म मुलद्रव्यांची आवश्यकता असते. सुक्ष्म मुलद्रव्यांचा पिकास पुरवठा झाला नाही तर पिक उत्पादनात लक्षणीय घट येते, असे राज्यातील कृषि विद्यापीठाद्वारे घेतलेल्या प्रयोगावरून सिध्द झाले आहे. यासाठी पिकांना प्रमुख अन्न द्रव्यांसोबत सुक्ष्म मुलद्रव्ययुक्त खतांचा पुरवठा करणे आवश्यक आहे.

सन २००५ ते २०१० या कालावधीमध्ये राज्यातील मृद चाचणी प्रयोगशाळामधून तपासलेल्या ९५,९४५ मृद नमुन्यावरून निदर्शनास आलेले आहे की, राज्यातील सर्व तालुक्यांमध्ये जस्त, लोह, तांबे आणि मंगल या सुक्ष्म मुलद्रव्यांची कमी जास्त प्रमाणात कमतरता आढळते. सुक्ष्म मुलद्रव्यांची उपलब्धता ६० टक्के पेक्षा कमी असलेल्या तालुक्यातील शेतकऱ्यांना सुक्ष्म मुलद्रव्ययुक्त खतांच्या वापरास प्रोत्साहित केल्यास पिकांच्या उत्पादनात वाढ, तसेच उत्पादित शेतमालाची गुणवत्ता सुधारणेसाठी मदत होणार आहे.

राज्यात १७५ तालुक्यांमध्ये जस्त या सुक्ष्म मुलद्रव्याची उपलब्धता ६० टक्क्यापेक्षा कमी आहे. तर १०६ तालुक्यांमध्ये लोह या सुक्ष्म मुलद्रव्याची उपलब्धता ६० टक्क्यापेक्षा कमी आहे. सदरची सुक्ष्म मुलद्रव्ययुक्त खतांचा जमिनीस पेरणीच्या वेळी पुरवठा केल्यास पिकांची चांगली वाढ होऊन उत्पादनात २५ टक्क्यापर्यंत वाढ होते असे प्रयोगांती सिध्द झालेले आहे. या करिता राज्यामध्ये जमिन आरोग्य सुधारणा कार्यक्रम ५० टक्के अनुदानावर राबविण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

पिकांच्या अधिक उत्पादनासाठी आणि उत्पादीत शेतमालाची गुणवत्ता सुधारणेसाठी तसेच, जमिनीचे आरोग्य सुधारणेस चालना देण्यासाठी, खालीलप्रमाणे जमिन आरोग्य सुधारणा कार्यक्रम राबविण्याच्या नवीन राज्य योजनेस शासन मंजूरी देण्यात येत आहे.

विभागनिहाय जस्त आणि लोह या सुक्ष्म मुलद्रव्यांची उपलब्धता ६० टक्क्यापेक्षा कमी असलेल्या तालुक्यांची संख्या खालीलप्रमाणे आहे:-

अ.क्र	विभाग	जस्त				लोह			
		अत्यंत कमी	कमी	मध्यम	एकूण	अत्यंत कमी	कमी	मध्यम	एकूण
१	कोकण	६	१५	१	२२	०	०	०	०
२	नाशिक	२	३	१२	१७	४	५	९	१८

अ.क्र	विभाग	जस्त				लोह			
		अत्यंत कमी	कमी	मध्यम	एकूण	अत्यंत कमी	कमी	मध्यम	एकूण
३	पुणे	७	१४	११	३२	४	८	६	१८
४	कोल्हापूर	०	२	९	११	०	४	४	८
५	औरंगाबाद	११	३	५	१९	९	१	४	१४
६	लातूर	२	६	२०	२८	१	२	८	११
७	अमरावती	५	१	८	१४	१६	४	१०	३०
८	नागपूर	७	१५	१०	३२	३	१	३	७
	एकूण	४०	५९	७६	१७५	३७	२५	४४	१०६

योजनेचा उद्देश:-

१. कृषि उत्पादन वाढीस चालना देणे.
२. उत्पादीत कृषि मालाची गुणवत्ता सुधारणे.
३. जमिन आरोग्य सुधारणेस चालना देणे.
४. जस्त या सुक्ष्ममुलद्रव्याची उपलब्धता कमी असलेल्या १७५ तालुक्यांतील व लोह या सुक्ष्ममुलद्रव्याची उपलब्धता कमी असलेल्या १०६ तालुक्यांतील शेतकऱ्यांना सुक्ष्ममुलद्रव्ययुक्त खत वापरास प्रात्साहन देणे.
५. एकात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापनास प्रोत्साहन देणे.

योजनेच्या अंमलबजावणीची कार्यपध्दती व योजनेतील अटी व शर्ती :-

१. सदरचा कार्यक्रम राज्यातील जस्त या सुक्ष्ममुलद्रव्याची ६० टक्के पेक्षा कमी उपलब्धता असलेल्या १७५ तालुक्यांमध्ये व लोह या सुक्ष्म मुलद्रव्याची ६० टक्के पेक्षा कमी उपलब्धता असलेल्या १०६ तालुक्यांमध्ये राबविण्यात येईल.
२. सदरचा कार्यक्रम तालुक्यातील सर्व प्रकारच्या (हंगामी, बारमाही, फळझाडे, फुलझाडे व भाजीपाला) पिकांसाठी राबविण्यात येईल.
३. कृषि विद्यापीठांनी शिफारस केलेली सुक्ष्ममुलद्रव्ययुक्त खताची मात्रा सर्व पिकांसाठी समान असल्याने त्यानुसार सुक्ष्म मुलद्रव्ययुक्त खतांचा वापर करण्यात येईल.
४. जस्त या सुक्ष्म मुलद्रव्याची कमतरता दूर करण्यासाठी झिंक सल्फेट या सुक्ष्म मुलद्रव्ययुक्त खताचा प्रति हेक्टरी ३० कीलो या प्रमाणात वापर करण्यात येईल.
५. लोह या सुक्ष्ममुलद्रव्याची कमतरता दूर करण्यासाठी फेरस सल्फेट या सुक्ष्म मुलद्रव्ययुक्त खताचा प्रति हेक्टरी ३० कीलो या प्रमाणात वापर करण्यात येईल.
६. सुक्ष्ममुलद्रव्ययुक्त खताची खरेदी महाराष्ट्र राज्य कृषि उद्योग विकास महामंडळ, मुंबई किंवा तत्सम संस्थांकडून करण्यात येईल व पुरवठादार संस्थांनी सुक्ष्ममुलद्रव्ययुक्त खतांचा पुरवठा तालुका/गाव पातळीपर्यंत हंगामापूर्वी करावयाचा आहे.

७. पुरवठा करण्यात आलेल्या सुक्ष्म मुलद्रव्ययुक्त खताच्या शासनाने निश्चित केलेल्या प्रती किलो किंमतीवर शासनामार्फत ५० टक्के अनुदान देण्यात येईल व उर्वरित ५० टक्के रक्कम शेतकऱ्यांचा वाटा म्हणून शेतकऱ्यांकडून जमा करण्यात येईल.
८. वसूल झालेली रक्कम महाराष्ट्र राज्य कृषि उद्योग विकास महामंडळ अथवा तत्सम संस्था यांचेकडे जमा करणेत येईल.
९. जस्त या सुक्ष्म अन्नद्रव्याची ६० टक्क्यांपेक्षा कमी उपलब्धता असलेल्या १७५ तालुक्यांमध्ये झिंक सल्फेट या सुक्ष्म मुलद्रव्ययुक्त खताचा वापराचा कार्यक्रम प्रत्येक तालुक्यात २०० हेक्टर क्षेत्र मर्यादेपर्यंत राबविण्यात येईल.
१०. लोह या सुक्ष्म अन्नद्रव्याची ६० टक्क्यांपेक्षा कमी उपलब्धता असलेल्या १०६ तालुक्यांमध्ये फेरस सल्फेट या सुक्ष्म मुलद्रव्ययुक्त खताचा वापराचा कार्यक्रम प्रत्येक तालुक्यात २०० हेक्टर क्षेत्र मर्यादेपर्यंत राबविण्यात येईल.
११. पुरवठा झालेली सुक्ष्ममुलद्रव्ययुक्त खते पेरणीच्या/लावणीच्या वेळी सेंद्रीय खतामध्ये मिसळून जमिनीत देण्याबाबत कृषि सहाय्यक शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन करतील.

आर्थिक कार्यक्रम :-

प्रस्तुत योजना राज्यातील जस्त या सुक्ष्म मुलद्रव्याची ६० टक्के पेक्षा कमी उपलब्धता असलेल्या १७५ तालुक्यात व लोह या सुक्ष्म मुलद्रव्यांची ६० टक्के पेक्षा कमी उपलब्धता असलेल्या १०६ तालुक्यांमध्ये सन २०१३-१४ ते २०१७-१८ या ५ व वर्षात राबविण्यात येईल. सदर कार्यक्रम त्या त्या वर्षी उपलब्ध असलेल्या नियत व्ययाच्या मर्यादेत राबविण्यात येईल.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१३०७१८१६२९४५९७०१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(आ.न.वसावे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव
२. मा. उपमुख्यमंत्री यांचे सचिव
३. मा.मंत्री (कृषि) यांचे खाजगी सचिव
४. मा.राज्यमंत्री (कृषि) यांचे खाजगी सचिव

५. मा.मुख्य सचिव यांचे उपसचिव
६. अपर मुख्य सचिव (कृषि), कृषि व पदुम विभाग यांचे स्वीय सहायक
७. अपर मुख्य सचिव (नियोजन), नियोजन विभाग यांचे स्वीय सहायक
८. प्रधान सचिव (वित्त), वित्त विभाग यांचे स्वीय सहायक
९. आयुक्त (कृषि), महाराष्ट्र राज्य, पुणे (५प्रती)
१०. महालेखापाल (लेखा परिक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता) मुंबई/नागपूर
११. सर्व विधानमंडळ सदस्य, विधानभवन, मुंबई
१२. सर्व राजकीय पक्षांची मुख्य कार्यालये
१३. संचालक (नि.व गु.नि.), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१४. सर्व संचालक /सहसंचालक, कृषि आयुक्तालय, पुणे
१५. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क, महासंचालनालय, मंत्रालय, मुंबई
१६. ग्रंथपाल, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय ग्रंथालय, विधानभवन, मुंबई (२प्रती)
१७. सर्व विभागीय कृषि सहसंचालक
१८. सर्व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी
१९. सर्व जिल्हा कृषि विकास अधिकारी, जिल्हा परिषद
२०. सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी
२१. कार्यासन २ अ, कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई
२२. वित्त विभाग/व्यय-१/अर्थसंकल्प-१३
२३. नियोजन विभाग/ कार्यासन १४३१
२४. निवडनस्ती